

DEĞİŞTİRİLMESİ GEREKEN ANAYASANIN KORUNMASI GEREKEN BÖLÜMLERİ

Türk-İş Dergisi, Nisan 1997

Yıldırım Koç
Genel Başkan Danışmanı

1982 Anayasası bir askeri müdahale sonrasında, demokratik olmayan bir biçimde oluşturulan bir Danışma Meclisi tarafından hazırlandı, demokratik seçimlerle işbaşına gelmemiş bir Milli Güvenlik Konseyi tarafından elden geçirildi ve her türlü karşı görüş açıklayanın ciddi baskılarla karşılaştığı anti-demokratik bir ortamda halkımıza zorla kabul ettirildi. Ancak, 1983 yılı Kasım ayından beri iktidarda bulunanlar ve TBMM de bu Anayasayı değiştirmek konusunda ciddi bir çaba içine girmedi.

TÜRK-İŞ, 5-10 Aralık 1995 günleri toplanan 17. Olağan Genel Kurulunda bu konuda oybirliğiyle şu kararı almıştır:

“12 Eylül döneminin anti-demokratik Anayasası ve diğer mevzuatı, sendikaların ve diğer demokratik kuruluşların da katılacağı bir tartışma sürecinde, evrensel demokrasi ilkelerine, onaylanmış uluslararası sözleşmelere ve tam üyelik için başvurduğumuz Avrupa Birliği standartlarına uygun hale getirilmelidir. Çoğulcu, özgürlükçü ve katılımcı demokrasi, tüm kurum ve kurallarıyla uygulanmalıdır.”

Bugün ise bu Anayasanın bile kabul ettiği ve gerektiği gibi uygulanmayan temel kazanımlar, tehdit altındadır.

1982 Anayasasının anti-demokratik içeriğine karşı çıkılırken, cumhuriyet, laiklik ve demokrasi düşmanlarıyla ve sosyal hukuk devleti anlayışını çiğneyenlerle aynı çizgiye de düşülmemelidir.

1982 Anayasasında mutlaka değiştirilmesi gereken düzenlemeler ağırlıktadır. Ancak bu Anayasada savunulması gereken ve uygulanmasını talep ettiğimiz düzenlemeler de bulunmaktadır.

Tavizsiz bir biçimde savunulması gereken maddelerin bir bölümü şöyledir:

Anayasa'nın birinci maddesine göre, “Türkiye Devleti bir Cumhuriyettir.”

Anayasa'nın ikinci maddesine göre, “Türkiye Cumhuriyeti... insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, ... demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devletidir.”

Anayasa'nın üçüncü maddesine göre, “Türkiye Devleti, ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütündür. Dili Türkçedir. Bayrağı, şekli kanunda belirtilen, beyaz ay yıldızlı al bayraktır. Milli marşı 'İstiklal Marşı'dır. Başkenti Ankara'dır.”

Anayasa'nın dördüncü maddesine göre, ilk üç madde hükümleri değiştirilemez ve değiştirilmesi teklif edilemez.

Anayasa'nın beşinci maddesine göre, Devletimizin temel amaç ve görevleri şöyle belirlenmiştir:

“Devletin temel amaç ve görevleri, Türk Milletinin bağımsızlığını ve bütünlüğünü, ülkenin bölünmezliğini, Cumhuriyet ve demokrasiyi korumak, kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri

kaldırmaya, insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır.”

Anayasanın altıncı maddesine göre, “egemenlik, kayıtsız şartsız Milletindir.” Bu anlayış, laikliğin ve demokrasinin temelidir.

Anayasanın 24. Maddesi de son derece önemlidir: “Herkes, vicdan, dini inanç ve kanaat hürriyetine sahiptir... Kimse, ibadete, dini ayin ve törenlere katılmaya, dini inanç ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz; dini inanç ve kanaatlerinden dolayı kınanamaz ve suçlanamaz. Din ve ahlak eğitim ve öğretimi Devletin gözetim ve denetimi altında yapılır... Kimse, Devletin sosyal, ekonomik, siyasi veya hukuki temel düzenini kısmen de olsa, din kurallarına dayandırma veya siyasi veya kişisel çıkar yahut nüfuz sağlama amacıyla her ne surette olursa olsun, dini veya din duygularını yahut dince kutsal sayılan şeyleri istismar edemez ve kötüye kullanamaz.”

Din ve vicdan özgürlüğünün de güvencesi olan laiklik ilkesinin çiğnenmesi durumunda, günümüzde Türkiye Cumhuriyeti'nin varlığı açısından en büyük tehdidi oluşturan irtica tehlikesinin önünün alınması mümkün olmayacaktır.

Anayasanın 35. Maddesinde mülkiyet hakkı güvence altına alınırken, kamu yararı ön plana çıkarılmaktadır: “Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir. Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir. Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz.” Bu anlayış da aynen korunmalıdır.

Anayasanın 174. Maddesinde, “Anayasanın hiçbir hükmü, Türk toplumunu çağdaş uygarlık seviyesinin üstüne çıkarma ve Türkiye Cumhuriyeti'nin laiklik niteliğini koruma amacını güden, aşağıda gösterilen inkılap kanunlarının... Anayasaya aykırı olduğu şeklinde anlaşılabilir ve yorumlanamaz,” denildikten sonra, günümüzde çeşitli biçimlerde ihlal edilen 8 kanun sayılmaktadır. Bu konudaki duyarlılık da sürdürülmeli ve söz konusu kanunların uygulanması sağlanmalıdır.

Anayasada yer alan bazı düzenlemeler ise yıllardır uygulanmamıştır ve uygulanmamaktadır. Uygulanması ve hayata geçirilmesi gereken maddeler maddelerin bir bölümü şunlardır:

Anayasanın onuncu maddesine göre tüm vatandaşlar eşittir: “Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir. Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınmaz. Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar.” Bu eşitliğin gerçek hayatta da sağlanması hukuk devleti anlayışının gereğidir.

Anayasanın 17. Maddesine göre, “Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz.” Ancak günümüzde bazı sorumluların bu konudaki görevlerini gerektiği gibi yerine getirdiklerini söylemek mümkün değildir.

Anayasanın 41. Maddesinde devlete ailenin huzur ve refahı konusunda önemli sorumluluklar yüklenmektedir. “Aile, Türk toplumunun temelidir. Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilatı kurar.” Sosyal devleti ortadan kaldırmaya çalışanların bu anlayış doğrultusunda davrandığı ileri sürülemez. Anayasanın bu konudaki emirleri de uygulanmalıdır.

Anayasanın 42. Maddesi eğitim konusunda devlete önemli sorumluluklar yüklemektedir. “Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz... Eğitim ve öğretim, Atatürk ilkeleri ve inkılapları doğrultusunda, çağdaş bilim ve eğitim esaslarına göre, Devletin gözetim ve

denetimi altında yapılır. Bu esaslara aykırı eğitim ve öğretim yerleri açılmaz... İlköğretim, kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunludur ve Devlet okullarında parasızdır." Günümüzde eğitim ve öğretimi çağdışı anlayışlarla sürdürmek isteyenlerin çabaları artmıştır. Çağdaş bilim ve eğitime aykırı eğitim yerleri yaygınlaşmıştır. Özelleştirmeye birlikte devlet okullarının kalitesi düşmekte, devlet okullarında velilerden para alınmaktadır. Bu konudaki Anayasa hükmü de sistemli bir biçimde ihlal edilmektedir.

Anayasanın 44. Maddesinde topraksız ve az topraklı köylülerin topraklandırılmasından söz edilmektedir: "Devlet, ...topraksız olan veya yeter toprağı bulunmayan çiftçilikle uğraşan köylüye toprak sağlamak amacıyla gerekli tedbirleri alır..." Şehirlerdeki işsizliğin hızla artmasında en önemli neden olan köyden şehre göçün azaltılmasında etkili olarak bu önlemin hayata geçirilmesi gereklidir.

Anayasanın 45. Maddesi, devlete tarım ve hayvancılığa destek konusunda görev vermektedir: "Devlet, ... tarım ve hayvancılıkla uğraşanların işletme araç ve gereçlerinin ve diğer girdilerinin sağlanmasını kolaylaştırır. Devlet, bitkisel ve hayvansal ürünlerin değerlendirilmesi ve gerçek değerlerinin üreticinin eline geçmesi için gereken tedbirleri alır." Hükümetler yıllardır bu görevi kasıtlı bir biçimde ihmal etmektedir. Anayasanın bu hükmünün hayata geçirilmesi, köyden kente göçün ve işsizliğin önemli ölçüde azaltılmasına katkıda bulunacaktır.

Anayasanın 47. Maddesine göre, "Kamu hizmeti niteliği taşıyan özel teşebbüsler, kamu yararının zorunlu kıldığı hallerde devletleştirilebilir." Günümüzde kamu yararının zorunlu bulunduğu yerlerde devletleştirme değil, yağma ve talan biçiminde sürdürülen bir özelleştirme yapılmaktadır.

Anayasanın 49. Maddesine göre, "Devlet, çalışanların hayat seviyesini yükseltmek, çalışma hayatını geliştirmek için çalışanları korumak, çalışmayı desteklemek ve işsizliği önlemeye elverişli ekonomik bir ortam yaratmak için gerekli tedbirleri alır." Ancak günümüzde hükümetler bu konudaki anayasal görevlerini yerine getirmemektedir.

Anayasanın 55. Maddesine göre, "Devlet, çalışanların yaptıkları işe uygun adaletli bir ücret elde etmeleri ve diğer sosyal yardımlardan yararlanmaları için gerekli tedbirleri alır." Hükümetler, devletin bu alandaki sorumluluğunu da yerine getirmemektedir. Bu konulardaki yasaların uygulanması için gerekli çaba gösterilmemektedir. Örneğin, Anayasanın 90. Maddesine göre onaylanarak iç mevzuatımıza dahil olmuş 94 sayılı ILO Sözleşmesine göre, kamu kurum ve kuruluşları tarafından özel sektöre yaptırılan işlerde çalışan işçilerin, sendika üyesi olmasına gerek kalmaksızın, o işkolunda yürürlükte bulunan toplu iş sözleşmesinin ücret ve diğer haklara ilişkin hükümlerinden yararlanma hakkı bulunmaktadır. Ancak, TÜRK-İŞ'in bu konudaki çeşitli başvurularına rağmen, bu hak uygulanmamaktadır.

Anayasanın 60. Maddesine göre, "Herkes, sosyal güvenlik hakkına sahiptir. Devlet, bu güvenliği sağlayacak gerekli tedbirleri alır ve teşkilatı kurar." Hükümetler ise özellikle SSK'yı korumak yerine, çöktürmek için gerekli tüm çabayı göstermektedir. Hükümetlerin SSK'ya ilişkin politikası Anayasanın bu hükmünün açık bir biçimde ihlalidir.

Anayasanın 73. Maddesine göre, "Herkes, kamu giderlerini karşılamak üzere, mali gücüne göre, vergi ödemekle yükümlüdür." Ancak Türkiye'de büyük bir vergi adaletsizliği söz konusudur. Herkesin, Anayasanın bu hükmü uyarınca, geliri ve serveti ile orantılı bir vergi vermesi durumunda, ülkemizin çözülmedik sorunu kalmayacaktır.

1982 Anayasası'nı eleştirirken, içinde mutlaka korunması ve uygulanması gereken bu hükümler gözden kaçırılmamalıdır.